

Miskolci Egyetem
Gazdaságtudományi Kar

**Hantos Elemér Gazdálkodás- és Regionális
Tudományi Doktori Iskola**

JENEINÉ GERŐ HENRIETT EMESE

A pénz- és tőkepiaci, valamint a pandémia okozta válság gazdasági hatásai a magyar mikro-, kis- és közép vállalkozások területi jellemzőire

Ph.D. értekezés tézisei

Tudományos vezető:

Dr. Kincses Áron egyetemi docens,
PhD

Doktori Iskola vezetője:

Prof. Dr. Sikos T. Tamás egyetemi
tanár,
az MTA doktora

Miskolc, 2022.

Tartalomjegyzék

Summary	4
Bevezetés.....	7
1. A kutatás tárgya.....	11
1.2. A kutatás témaválasztásának indoklása, relevanciája.....	11
1.2.1. A téma újszerűsége.....	14
1.3. A kutatás célja	17
2. A doktori értekezés szerkezete	19
3. A kutatás módszertana	23
3.1. Kutatásom elhelyezése a többi kutatás között	23
4. A kutatás hipotézisei	24
5. A hipotézisek eredményei A kutatás hipotézisek mentén történő összefoglalása, tézisek.....	33
6. Összefoglalás.....	38
7. Publikációk.....	45
7.1. Témában megjelent publikációk.....	45
7.1.1. Folyóirat	45
7.1.2. Konferencia	46
7.2. A szerző egyéb publikációi.....	47
7.2.1. Könyvrészlet.....	47
7.2.2. Konferencia kiadvány	47
8. Tézisfüzetben felhasznált irodalom.....	50

Summary

In the framework of my doctoral dissertation, I describe the effects of the 2008 financial and capital market crisis and the crises caused by the current pandemic on Hungarian micro, small and medium-sized enterprises (hereinafter: SMEs or micro, small and medium-sized enterprises) and their spatial structure. As the development of a region is based on the decisions of economic actors and households, my research focuses on the spatial structure of the Hungarian micro, small and medium-sized enterprises and their economic performance. My analyses focus on the district level. Although it is true that SMEs do not create any spatial organisation unit and can therefore be examined in any subdivision (from the municipal level to the world level), I wanted to subject the economic indicators of SMEs to a lower regional level, thus raising the novelty of my study. The period of my research begins with the 2008 money and capital market crisis and ends with the economic crisis caused and triggered by the COVID epidemic. Towards the end of my doctoral dissertation, by the first quarter of 2022, mostly due to vaccinations, the epidemic is coming to an end in Hungary, but the world is already facing new difficulties, namely the economic crisis caused by the Russo-Ukrainian war. The sharp rise in inflation, the general fall in stock prices, the general devaluation of the dollar, the uncertainty of global supply and supply chains (energy, food, raw materials, and components) are forcing the world economy - including the Hungarian economy and the economic performance of domestic enterprises - into an economic trajectory which is difficult to predict. However, the research of the topic already goes beyond

the scope of my present doctoral dissertation, the analysis and impact assessment related to it will be the topic of my next publication.

The main goal of my research is therefore to examine the impact of the crises I have examined on domestic micro, small and medium-sized enterprises and their economic performance. In addition to the main goal, I also set other goals, including the examination of the Hungarian districts most affected by each crisis, how each crisis affected the development of territorial inequalities in terms of SMEs and their economic performance, and how this changed over the years under review. Can districts be grouped and draw any spatial pattern? To what extent are their economic strength affected by structural and independent local factors? Last but not least, I aimed to examine which of the Hungarian districts are the most competitive and less competitive and how this has changed during the crises I have examined.

In my dissertation, the definition of the research goals is followed by a detailed description of the research methodology, which leads to the theoretical part of the dissertation. In this chapter, I highlight the key economic role of European micro, small and medium-sized enterprises, presenting the role and significance of SMEs in catching up, I also give a picture of the basic characteristics and situation of European and national SMEs. In the analysis chapters of my dissertation I present the effects of the examined crises on Hungarian SMEs and their economic performance, and through the economic performance of SMEs on the sectors and districts most affected by crises. I examine the territorial characteristics of SMEs operating in Hungary, its changes, looking for

answers to the following questions: how concentrated are SMEs in Hungary, how their territorial distribution has changed since 2008, what is the territorial impact of the crises on the number of SMEs, their turnover, value added, number of employees, ie. economic performance, and which areas can be considered as vulnerable areas for SMEs. In the analytical part of my dissertation I focused on the examination of the territorial inequality of the SMEs operating in the Hungarian districts, using methods such as Lorenz curves to measure spatial inequalities (Lorenz, 1905), the relative concentration coefficient associated with the Lorenz curve and the Hoover index for measuring spatial inequalities, furthermore the Gini index and the Hirschland-Herfindal index for testing concentrations with specific measures. I use the center of gravity method to present the Hungarian spatial structure and to analyse the spatial processes, and the Nemes Nagy regression approach to break down the factors into economic factors. (Nemes Nagy, 2009). I study the phenomenon of spatial autocorrelation (Dusek, 2004) with Moran's I measure of spatial autocorrelation. In my dissertation I also formulate the question to what extent the different regional inequalities of the most important characteristics and economic performance of micro, small and medium-sized enterprises is territorial. In order to get an answer to this question, I use shift-share analysis to illustrate the effects of spatiality and other so-called structural factors (Kiss, 1998). With the help of the method, it can be shown that each district can be dynamized not only by improving the sectoral structure of the economy, but with a transformation that also takes into account local characteristics, since development or the rate

of development changes as a result of these two factors (Kiss, 2008).

I close my dissertation with a summary, in which its most important findings and theses are summarized and I give recommendations for the practical application of my findings.

The results of the research have been published in a number of publications, facilitating the further research on this topic. I see an opportunity to utilize my results and findings in the education, enterprise and regional development policy, and in the planning of economic policy measures.

Bevezetés

Doktori disszertációm keretében a 2008-as pénz- és tőkepiaci válság, valamint a 2020. évben kezdődött pandémia okozta járvány által kiváltott gazdasági válság hatásait ismertetem a hazai mikro-, kis- és középvállalkozásokra (továbbiakban: KKV vagy mikro-, kis- és középvállalkozások) és azok térszerkezetére irányulóan. Mivel a gazdaság szereplőinek és a háztartásoknak a döntésein alapszik egy-egy régió fejlődése, ezért kutatásom középpontjában ezen szereplők, nevezetesen a hazai mikro-, kis és közepes méretű vállalkozások és azok gazdasági teljesítményének, térszerkezetének vizsgálata áll. Elemzéseim járási szintre koncentrálnak. Igaz ugyan, hogy a KKV-k nem hoznak létre semmilyen térszervezési egységet, ezért bármilyen térfelosztásban vizsgálhatók (a települési szinttől egészen világszintig), ugyanakkor a KKV-k gazdasági mutatóit alacsonyabb térségi szintű vizsgálatnak kívántam alávetni, ezzel is emelve a doktori értekezésem újszerűségét.

Kutatásom idődimenziója a 2008-as pénz- és tőkepiaci válságtól kezdődik és a napjainkban, a hétköznapi nyelven csak COVID járvány néven 'elhíresült' és ezen pandémia által kiváltott gazdasági válsággal zárul. Doktori értekezésem végéhez közeledve, 2022 első negyedére Magyarországon – leginkább az oltásoknak köszönhetően – a járvány lecsengőben van, ugyanakkor a világnak máris újabb nehézségekkel kell szembenéznie, mégpedig az orosz-ukrán háború okozta gazdasági sokkal. A markánsan megugró infláció, az általános tőzsdei áresés, a dollárhoz viszonyított általánosan jellemző leértékelődés, a globális ellátási-szállítási láncok (energia, élelmiszer, nyersanyag, alkatrészek) bizonytalanná válása, nehezen prognosztizálható gazdasági pályára kényszerítik a világgazdaságot és ezen belül a magyar gazdaságot, és a hazai vállalkozások gazdasági teljesítményét. A téma kutatása azonban már túlmutat jelen doktori értekezésem keretein, az ezzel kapcsolatos elemzés és hatásvizsgálat talán már egy következő publikációm témája.

Kutatásom fő célja tehát annak vizsgálata, hogy a hazai mikro-, kis- és középvállalkozásokra, azok gazdasági teljesítményére milyen hatást gyakoroltak és gyakorolnak az általam vizsgált válságok. A fő cél mellett további célokat is meghatároztam, többek között annak vizsgálatát, hogy melyek voltak az egyes válságok által leginkább sújtott hazai járások, az egyes válságok hogyan befolyásolták a KKV-k és azok gazdasági teljesítménye tekintetében a területi egyenlőtlenségek alakulását és hogyan változott ez a vizsgált évek során. Csoportosíthatóak-e a hazai járások és kirajzolnak-e bármiféle térbeli mintázatot? Azok gazdasági erejét mennyiben befolyásolják a strukturális és az ettől

független lokális tényezők? Végül, de nem utolsósorban célul tűztem ki annak vizsgálatát is, hogy a hazai járások közül melyek a versenyképesebb és kevésbé versenyképes járások és ez hogyan változott az általam vizsgált válságok idején.

Értekezésemben a kutatás céljainak meghatározását a kutatás módszertanának részletes ismertetése követi, amely a dolgozat elméleti részébe vezet át. A dolgozatom első fejezetében rávilágítok az európai mikro-, kis- és középvállalkozások kiemelt gazdasági szerepére, bemutatva a KKV-k térségek felzárkóztatásában betöltött szerepét, jelentőségét, képet adok továbbá az európai és hazai KKV-k alapvető jellemzőiről és helyzetéről. A dolgozat elemzési fejezeteiben bemutatom a vizsgált válságok hazai KKV-ra, azok gazdasági teljesítményére gyakorolt hatásait, és a KKV-k gazdasági teljesítményén keresztül a válságok által leginkább érintett nemzetgazdasági ágakat és járásokat. Vizsgálom a Magyarországon működő KKV-k területi jellegzetességeit, annak változásait, választ keresve a következő kérdésekre: mennyire koncentráltan vannak jelen Magyarországon a KKV-k, hogyan változott területi eloszlásuk 2008-óta, milyen területi hatása van a válságoknak a KKV-k számára, árbevételére, hozzáadott értékére, az itt foglalkoztatottak létszámára, azaz gazdasági teljesítményére, illetve mely térségek tekinthetők a KKV-k szempontjából sérülékenyek térségeknek. A dolgozatom elemzési részében a hazai járásokban működő KKV-k gazdasági teljesítményén keresztüli területi egyenlőtlenségének vizsgálatát helyeztem a középpontba, különböző, a területi egyenlőtlenségek mérésére alkalmazott olyan módszerek

segítségével, mint a Lorenz-görbék (Lorenz, 1905), a Lorenz-görbéhez kapcsolható relatív koncentrációs együttható és a területi egyenlőtlenségek mérésére szolgáló Hoover index, továbbá a koncentrációk konkrét mérőszámmal történő vizsgálatára a Gini-index és a Hirschland-Herfindal index. A hazai térszerkezet bemutatására, a térbeli folyamatok elemzésére a súlypontmódszert alkalmazom, a gazdasági erőterek vizsgálatára a Nemes Nagy féle regressziós megközelítés, a tényezőkre bontás módszerét. (Nemes Nagy, 2009). A területi autokorreláció jelenségét (Dusek, 2004) a Moran-féle I mérőszámmal vizsgálom. Dolgozatomban megfogalmazom azt a kérdést is, hogy mennyiben területi, regionális a mikro-, kis- és középvállalkozások legfontosabb jellemzőinek, gazdasági teljesítményének eltérő területi differenciáltsága. Annak érdekében, hogy erre a kérdésre választ kapjak a térbeliség és más, ún. strukturális tényezők hatásainak szemléltetésére a shift-share elemzést alkalmazom (Kiss, 1998). A módszer segítségével kimutatható, hogy egy-egy járás nem kizárólag a gazdaság ágazati szerkezetének javításával dinamizálható, hanem a lokális adottságokat is figyelembe vevő átalakítással, hiszen a fejlettség vagy a fejlődési ütem e kettő tényező eredőjeként változik (Kiss, 2008).

Munkám összefoglalással zárom, amelyben annak legfontosabb megállapításait, téziseit foglalom össze, és fogalmazok meg ajánlásokat azok gyakorlati alkalmazására irányulóan.

A kutatás eredményei számos publikációban megjelentek, elősegítve ezzel a témában folytatott további kutatást. Az eredmények további hasznosítására az oktatásban, a vállalkozás- és területfejlesztési politika, valamint a

gazdaságpolitikai intézkedések megtervezése területén látok lehetőséget.

1. A kutatás tárgya

Doktori disszertációm keretében a 2008-as pénz- és tőkepiaci válság, valamint a 2020. évben kezdődött pandémia okozta járvány által kiváltott gazdasági válság hatásait ismertetem a hazai mikro-, kis- és közép vállalkozásokra és azok térszerkezetére irányulóan. Elemzéseim járási szintre koncentrálnak. Igaz ugyan, hogy a KKV-k nem hoznak létre semmilyen térszervezési egységet, ezért bármilyen térfelosztásban vizsgálhatók (a települési szinttől egészen világszintig), ugyanakkor a KKV-k gazdasági mutatóit alacsonyabb térségi szintű vizsgálatnak kívántam alávetni, ezzel is emelve a doktori értekezésem újszerűségét. Kutatásom idődimenziója a 2008-as pénz- és tőkepiaci válságtól kezdődik és a napjainkban, a hétköznapi nyelven csak COVID járvány néven 'elhíresült' és ezen pandémia által kiváltott gazdasági válsággal zárul.

1.2. A kutatás témaválasztásának indoklása, relevanciája

2019 decemberében ismeretlen eredetű tüdőgyulladás-járványként számoltak be a kínai egészségügyi hatóságok az Egészségügyi Világszervezetnek (WHO). A SARS-CoV-2 vírus által a COVID-19 elnevezésű betegség gyorsan terjedt, világméretű járvánnyá nőtte ki magát. A pandémiás helyzet által kialakult egészségügyi krízis kezelésére elrendelt intézkedések pedig társadalmi, gazdasági sokkot okoztak az egész világon. Értekezésem témáját pedig ebből eredően az a sajnálatos tény váltotta

ki, hogy ez a gazdasági sokk visszavetette a magyar gazdaságot, a hazai vállalkozások gazdasági teljesítményét, ennek eredményeképpen pedig a hazai régiók versenyképességét is.

A járvány a világ minden országában zavarokat okozott, a gazdaság minden szegmensében és szereplőjénél; fennakadásokat okozott a termelési és értékesítési láncokban, a beszállítói hálózatoknál, a munkaerőpiacokon, megváltoztatta a lakosság és a gazdasági szereplők, így a mikro-, kis- és középvállalkozások fogyasztási és beruházási szokásait és döntéseit is. A járvány kezdetén és világméretűvé válásával szinte teljesen leállt a légi közlekedés, a turizmus, számos termelőüzem is, a vendéglátóhelyek szüneteltek és forgalmuk nullára csökkent, vagy jelentősen visszaesett.

A háztartások és a vállalkozások bevételeinek visszaesése mellett a vállalkozások profitja is jelentősen csökkent. A negatív kilátások és bizonytalanság mellett a banki hitelezési aktivitás oly módon mérséklődött, hogy a források biztosításához a bankok több fedezet, vagy magasabb intézményi kezesség bevonását tették szükségessé.

A gazdasági kilátások és finanszírozási piacon tapasztalható kedvezőtlen körülmények rendkívül gyors beavatkozást igényeltek. Olyan új, könnyen és gyorsan adaptálható finanszírozási termékekre volt szükség, amelyek a hazai, bajba jutott vállalkozások, főként a sérülékenyebb mikro-, kis- és középvállalkozások számára mielőbbi segítséget nyújtanak finanszírozási nehézségeik enyhítésében, finanszírozási problémáik megoldásában, az ott dolgozó munkahelyek

megtartásában és enyhítik a pandémia okozta gazdasági válság negatív hatásait.

A pandémia okozta társadalmi-gazdasági válság kitörésével a gazdaságvédelmi intézkedések első szakasza hazánkban a 2020. március 11-én, kormányhatározattal kihirdetett vészhelyzet bejelentésével, és a Gazdaságvédelmi Akcióterv bejelentésével indult. A Gazdaságvédelmi Akcióterv kidolgozásának és végrehajtásának egyik felelőse pedig munkahelyem, az Innovációs és Technológiai Minisztérium Gazdaságstratégiáért és szabályozásért felelős államtitkársága volt.

A válság kitörését követően a kollégáim nagy része, beleértve jómagam is, a nap 24 órájában olyan intézkedések, projektek, termékek megalkotásával foglalkoztunk, amelyek az emberi élet egészségét, a családok és a hazai vállalkozások védelmét hivatottak szolgálni.

A termékek bevezetése rendkívüli gyorsasággal, a termékfejlesztés 'kötelező' lépéseit jelentősen lerövidítve, gyors szakmai helyzetértékelést követően történt, a termékek tesztelése pedig – a többi Európai Unió országához hasonlóan – már éles üzemben zajlott.

A 2008-as évben a világ már átélte egy pénz- és tőkepiaci válságot. A pénzügyi válságot illetően az egyik legjelentősebb dátum 2008. szeptember 15-e, amikor is a Lehman Brothers csődvédelmet kért. A csődvédelem bejelentése pedig egyben szimbolikus kezdőpontja volt annak a recessziónak, amely az egész világra továbbterjedt, és olyan országok, mint Lettország, Magyarország vagy Románia nem tudták tovább finanszírozni önmagukat, így nagyon rövid idő alatt

védtelessé, azaz külső segítség nélkül fizetésektelessé váltak volna, ami egyet jelent az államcsöddel. Ezért kellett az IMF és az EU segítségét kérniük (Miklós, 2013, p. 78.). Tulajdonképpen ez az időpont jelenti kutatásom idődimenziójának kezdetét.

Tekintettel arra, hogy jómagam már abban az időben is vállalkozásfejlesztéssel, fejlesztéspolitikával foglalkozó szakemberként dolgoztam a már említett minisztérium jogelőd intézményében, és már akkoriban is közreműködhettem a válság kezelésében, ezért egyértelműen adódott kutatásom témájául a két válság, a válságokra adott válaszok különböző szempontok, elsősorban hazai mikro-, kis- és középvállalkozások területi jellegzetességire gyakorolt hatásainak összehasonlítása.

1.2.1. A téma újszerűsége

A téma több szempontból is újszerű, amelyet az alábbiakban pontokba szedve is összefoglalok:

- a jelenlegihez hasonló világméretű járvány legutóbb a XX. század elején ütötte fel a fejét¹, ebből kifolyólag annak gazdasági hatásai, a mikro-, kis- és középvállalkozásokra, azok területi jellegzetességekre gyakorolt hatásai nem vetíthetők rá, és nem vonhatók párhuzamba a jelenkori modern világjárvánnyal, annál is inkább,

---

¹ A kolera mellett a 20. század elején, az első világháború alatt spanyolnátha (más néven három napos láz) ragadta el áldozatait szerte a világon, így hazánkban is. A spanyolnátha az influenzavírus egyik 'A' típusa, amely járvány gyorsan világméretűvé nőtte ki magát. Magyarországon, 1918 nyarán kezdett elterjedni (Bruckner, 2020).

mert összehasonlítható adatok sem állnak rendelkezésre;

- Az 1929-33-as nagy gazdasági világválság ugyan párhuzamba állítható az általam vizsgálat alá vont két válsággal, ugyanis az 1929-33-as nagy gazdasági világválság alatt is egyszerre jelentkezett a külpiacokra való erős ráutaltság, a nemzetközi konjunktúrától való szoros függés, a belső piac elégtelensége és gyengesége, a drasztikusan romló cserearányok, a szélesre nyíló agráröllő és az ország katasztrofális méretű eladósodása (Vizi, L. T., 2015, 78.)², azonban a vállalkozások területi gazdálkodási mutatói ebből az időszakból nem állnak rendelkezésre, az összehasonlítás csak a rendelkezésre álló országos mutatók szintjén tudna megtörténni.
- az 1990-es évek végén több pénzügyi válságot is átélt a világ lakossága, amelyek mindegyike jelentős GDP csökkenéssel járt az országok számára. Az okok eléggé széleskörűek voltak: kedvezőtlen árfolyamok, külföldi tőke kiáramlása, a pénzügyi közvetítő rendszer elégtelen működése, hitelmorzsolódás (Halmosi, 2004) (1994-es Mexikói válság, az 1990-es évek ázsiai válsága, az 1989 utáni rendszerváltoztatás). Ezek a válságok, időbeliségüknél, jellegüknél és földrajzi szempontból sem lehetnek teljes egészében

---

² Az 1929-33 nagy gazdasági világválság Magyarországot is felkészületlenül, de nem váratlanul érte, a Kormány 1928. március 23-i ülésén, az ország hitelkitettségének kapcsán Walko Lajos külügyminiszter megjegyezte, hogy egy ország gazdaságát hitelre felépíteni nem lehet, csak amit összegyűjtünk (Vizi, L. T., 2015, 78.).

- alkalmasak és nem vonhatóak párhuzamba jelen világvjárvány gazdasági hatásaival;
- a hazai KKV-k területi szintű vizsgálatával, a KKV-k területi sajátosságainak járási szintű vizsgálatával viszonylag kevés számú kutatás foglalkozik, jelen kutatás az egyes válságok hatásainak a vállalkozások, különösen a KKV-k legfontosabb jellemzőinek járási szintű területi sajátosságaira nézve, újszerű a kutatások között;
  - a COVID járvány hatásának vizsgálatával a KKV-k gazdasági teljesítményére és területi (járási) egyenlőtlenségeire irányulóan a kutatásom időtartama alatt nem volt fellelhető publikáció, a pandémia által okozott válság KKV-kra gyakorolt hatásai tekintetében még viszonylag kevés számú publikáció született, a szakirodalmat a Bizottsági Közlemények, az egyes nemzetközi szervezetek kiadványai, hivatalos közleményei, ajánlásai jelentették;
  - a hazai mikro-, kis- és középvállalkozásokat érintő válságkezelő intézkedések számbavétele, és az egyes válságok alatt alkalmazott válságkezelő intézkedések vállalkozásokra gyakorolt hatásának vizsgálata is – kutatásom időtartam alatt – kezd kibontakozni, ezért a téma ebből a szempontból is újszerűnek mondható.

Fenti előzmények okán jutottam arra a következtetésre, hogy disszertációmban egy összefoglaló értékelést nyújtok az elmúlt évtizedek két legnagyobb válságának: a 2008-as pénz- és tőkepiaci és a pandémia okozta gazdasági válság

- mikro-, kis- és középvállalkozásokra gyakorolt hatásairól,
- a válságoknak ezen vállalkozástípusokra gyakorolt térbeli jellemzőinek alakulásáról.

A téma újszerűsége okán feltételeztem, hogy az eredmények, tapasztalatok regionális aspektusból is változatos eredményeket mutathatnak.

A jövőben fel kell készülni akár járványok okozta világméretű válságokra, akár más tényezők által kiváltott az egész világgazdaságot megrengető válságokra. Sajnálatos módon kutatásom végéhez közeledve indult el az orosz-ukrán háború, ez tulajdonképpen már alapja is egy újabb kutatásnak, így akár ennek apropóján is kijelenthető, hogy annak érdekében, hogy egy-egy válság a jövőben ne okozzon hasonló méretű társadalmi és gazdasági károkat, illetve minimalizálja azokat, szükség van a gyakorlatban is alkalmazható kutatási eredményekre. Bemutatják, rávilágítanak arra, hogy hogyan csökkenthető, minimalizálható a válságok negatív gazdasági hatása, pontosabban még fontosabb, hogy hogyan tudunk rá felkészülni már egy jól kidolgozott stratégiával, könnyen és gyorsan bevethető és adaptálható programokkal.

1.3. A kutatás célja

A kutatás célja annak felderítése, kutatása, hogy

- a magyar mikro-, kis- és középvállalkozásokra, azok gazdasági teljesítményére milyen hatással voltak és vannak az általam vizsgált válságok:
  - a. a 2008-as pénz- és tőkepiaci és
  - b. a 2019 decemberében kirobbant pandémia okozta gazdasági válság,

valamint részletesen:

- hogyan alakult a KKV-k járási szintű árbevétele, melyek voltak a KKV-k árbevételének alakulása szempontjából legmeghatározóbb nemzetgazdasági ágak (5.1. fejezet);
- hogyan alakult a KKV-k árbevételének térbeli és ágazatonként térbeli koncentrációja (5.1. fejezet),
- hatással vannak-e a szomszédsági viszonyok a KKV-k árbevételének területi különbségeire (5.1. fejezet);
- milyen tényezőkkel indokolható a KKV-k árbevételének változása (5.1. fejezet);
- a gazdasági erő vagy a lokális hatás játszik nagyobb szerepet a járások árbevételének alakulásában (5.2. fejezet);
- mely járások emelkednek ki egy adott nemzetgazdasági ág árbevétele tekintetében (5.3. fejezet);
- milyen versenyképességi kategóriákba sorolhatóak az egyes járások (5.4. fejezet);
- hogyan alakul a KKV-k legfontosabb gazdasági mutatóinak területi koncentrációja (5.5. fejezet);
- mely térségekre gyakorolta a világjárvány a legnagyobb hatást a turizmushoz, vendéglátáshoz és idegenforgalomhoz köthető nemzetgazdasági ágakban (5.6. fejezet)?

Fentiek alapján összefoglalóan a KKV-k tekintetében:

- milyen tanulságok tapasztalatok, következtetések vonhatóak le az egyes válságokkal kapcsolatban,
- egy közelgő válság esetén milyen javaslatok fogalmazhatóak meg a válság kezelésére, a válság

negatív gazdaság-társadalmi hatásainak csökkentésére irányulóan.

2. A doktori értekezés szerkezete

A kutatási téma céljának, jelentőségének és aktualitásának bemutatását, a kutatás módszertanának ismertetését követően a második fejezetben elméleti áttekintést végzek a témámhoz szorosan kapcsolódó területi egyenlőtlenségeket bemutató munkákról, versenyképességről, valamint a KKV definícióról és annak fejlődéséről. Az európai és hazai KKV-k legfontosabb jellemzőinek bemutatását követően pedig a fejezetet összefoglalással zárom.

A harmadik fejezetben az általam felállított hipotéziseket ismertetem, ez összesen 5 hipotézist foglal magában, az azok alátámasztására alkalmazott módszerek rövid bemutatásával együtt.

A negyedik fejezetben a pénz- és tőkepiaci, valamint a jelenkori pandémia által kiváltott válságok KKV-kra gyakorolt hatásait mutatom be részletesen válságonként, ismertetve az egyes válságok legfontosabb állomásait, a kezelésükre alkalmazott intézkedéseket, összefoglalva az egyes válságok legfontosabb jellemzőit, a KKV-k válságok alatti legfontosabb jellemzőit, azok területi jellegzetességeit, a fejezetet összefoglalással és konklúziókkal zárom.

Az ötödik fejezetben hat alfejezet keretében az empirikus kutatás módszertanát és a kutatás eredményeit ismertetem részletesen. Az első alfejezetben a hazai KKV-k árbevételével kapcsolatos 2020. évi járási szintű eredmények, és ezek pénz- és tőkepiaci válsághoz képesti változásával foglalkozom. A fejezet magában foglalja a

KKV-k árbevételének alakulása szempontjából legmeghatározóbb nemzetgazdasági ágak, a vizsgált időszakban a legnagyobb növekedést mutató nemzetgazdasági ágak vizsgálatait, a HHI index 2008 és 2020 közötti alakulásának bemutatását, az árbevétel nemzetgazdasági ágak szerinti autókorrelációs vizsgálatait, területi egyenlőtlenségi vizsgálatait, és a KKV-k árbevételének alakulásában szerepet játszó tényezőket is. A második alfejezet a gazdasági erőterek vizsgálatával és a regressziós megközelítés alkalmazásával foglalkozik. A harmadik alfejezetben a térbeli folyamatokat elemzem, bemutatom az egyes nemzetgazdasági ágak Budapesthez képesti súlypontjait, és a standard távolságait. A negyedik alfejezetben versenyképességi vizsgálatokkal foglalkozom, a tényezőkre bontás módszerének alkalmazásával mutatom be az egyes hazai járások versenyképességi kategóriáit, a járási gazdasági erőt és a KKV-k versenyképességi helyzetét. Az ötödik alfejezetben a területi koncentrációs vizsgálatokat végzek, kitérve az abszolút és relatív koncentrációk vizsgálatára. A hatodik alfejezetben a világjárvány és a hazai turisztikai térségek problémáit mutatom be. Az alfejezetet összefoglaló megállapításokkal zárom.

A hatodik fejezetben az új, tudományos eredmények bemutatásával foglalkozom, alfejezetenként emelem ki az empirikus kutatás fejezetben elért eredmények legfontosabb megállapításait.

A hetedik fejezet a doktori dolgozatom következtetéseinek levonását és javaslatok megfogalmazását tartalmazza.

A 7-11-es fejezetek az irodalomjegyzéket, a témavezető ajánlását és a tudományos publikációk listáját, a

mellékleteket és a köszönetnyilvánítást foglalják magukban.

1. táblázat A kutatási téma felépítése

Logikai felépítés	Kulcsszavak	Kutatási folyamat outputjai
<p>1. fejezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> – A téma jelentősége, aktualitása; – A kutatás céljának meghatározása; – A kutatás módszertanának ismertetése 	<ul style="list-style-type: none"> – 2008-as pénz- és tőkepiaci válság; – pandémia által kiváltott gazdasági válság; – KKV-k; – területi egyenlőtlenség 	<ul style="list-style-type: none"> – A téma újszerűségének összefoglalása; – A kutatás céljainak definiálása; – A kutatás módszereinek ismertetése; – A kutatás elhelyezése a többi kutatás között
<p>2. fejezet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Elméleti áttekintés, szakirodalmi feldolgozás 	<ul style="list-style-type: none"> – regionális kutatások; – térbeli és területi egyenlőtlenségek differenciáltság; – regionális egyenlőtlenségek; – versenyképesség; – KKV-k definíció; – KKV-k szerepe és jelentősége 	<ul style="list-style-type: none"> – Fogalmak, szakirodalom feldolgozása; – Magyarországi területi egyenlőtlenségek alakulásának bemutatása; – Európai és hazai KKV-k szerepe és jelentőségének ismertetése
<p>3. fejezet</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kutatás hipotézisei és alkalmazott módszerek 	<ul style="list-style-type: none"> – Koncentráció; – Lorenz görbe; – Gini együttható; – Hoover index; – Súlypontmódszer; – területi autokorreláció, – Hirschland-Herfindal index – regionális tudományok 	<ul style="list-style-type: none"> – Empirikus kutatáshoz kapcsolódó hipotézisek megfogalmazása; – Hipotézisek tesztelésére alkalmazott módszerek kiválasztása
<p>4. fejezet</p> <ul style="list-style-type: none"> – A vizsgált válságok KKV-kra gyakorolt hatásairól 	<ul style="list-style-type: none"> – válságkezelő intézkedések; – finanszírozási források; – gazdaságvédelmi intézkedések; 	<ul style="list-style-type: none"> – A pénz és tőkepiaci válság, és a jelenkori válság táblázatos, több szempontból történő

Logikai felépítés	Kulcsszavak	Kutatási folyamat outputjai
	<ul style="list-style-type: none"> – hitelprogramok; – KKV szektor legfontosabb területi jellegzetességei; – központi térség, központi régió; – területi különbségek 	<ul style="list-style-type: none"> összehasonlítása, jellemzőinek ismertetése; – Válságkezelő, enyhítő intézkedések összefoglalása
<p>5. fejezet</p> <ul style="list-style-type: none"> – A kutatás empirikus bázisa 	<ul style="list-style-type: none"> – KKV-k árbevételének járási szintű elemzése; – növekedést mutató nemzetgazdasági ágak; – területi egyenlőtlenségi vizsgálatok; – GINI index, HHI index; – autokorreláció; – lokális mintázatok; – tényezőkre bontás; – országos elmozdulás; – összetételbeli hatás; – helyi összetevő; – gazdasági erőterek; – regressziós megközelítés; – térbeli folyamatok; – súlypontmódszer; – versenyképességi elemzések; – járási gazdasági erő; – Abszolút, relatív koncentrációs vizsgálatok; – turisztikai térségek 	<ul style="list-style-type: none"> – Hipotézisek igazolása vagy elvetése; – Tézisek megfogalmazása; – Összefoglaló megállapítások megtétele;
<p>6. fejezet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Összefoglalás, következtetések, javaslatok 	<ul style="list-style-type: none"> – kutatás hipotézisek mentén történő összefoglalása – vállalkozások fejlesztése, vállalkozásfejlesztés; – finanszírozási eszközök, programok kidolgozása; – válságkezelő eszközök monitoringja 	<ul style="list-style-type: none"> – Következtetések javaslatok összefoglalása, a kutatási eredmények hasznosítására irányuló javaslatok megfogalmazása; – A kutatás folytatására irányuló elképzelések leírása

Forrás: Doktori értekezés alapján saját szerkesztés

3. A kutatás módszertana

Tekintettel arra, hogy a jelen, pandémia okozta válság, mint vizsgálandó jelenség még viszonylag új és feltáratlan, ezért **felderítő kutatást** szükséges végezni. A felderítés során célom volt egyrészt annak megismerése, hogy a korábbi, pénz és tőkepiaci válság milyen hatást gyakorolt a hazai KKV-kra, valamint azok területi sajátosságaira, és milyen tények, következtetések és gyakorlati tapasztalatok állnak rendelkezésre egy válság gazdasági hatásainak enyhítésére. A felderítés során célom volt továbbá, hogy a jelenkori pandémiával kapcsolatban milyen, a doktori témámhoz kapcsolódó szakirodalom áll rendelkezésre.

A felderítést követően **leírásra és összehasonlításra kerül sor**, az egyes válságok előtti és alatti évek, valamint az azt követő hazai helyzetkép, fókuszálva a KKV-k helyzetére, azok területi sajátosságaira. Ezek a típusú leíró vizsgálatok a mi?, hol?, mikor? és hogyan? kérdésekre válaszolnak. Ezt követően a megállapítások magyarázatára kerül sor. (Babbie, 2001).

Doktori értekezésemben **szakirodalmi áttekintést**, szekunder információ feldolgozást, **kvantitatív** módszereket egyaránt alkalmaztam.

3.1. Kutatásom elhelyezése a többi kutatás között

A regionális tudományokkal a hazai kutatók az 1960-as években kezdtek foglalkozni. A hazai regionális tudományt 2017-ben az akadémiai osztályozási rendszer a

hazai diszciplináris térben világosan elhelyezte. A Regionális tudományok a Társadalomtudományok között található tudományterületet. Öt kiemelt tématerületben fogja össze a kutatás fő irányait. Ezek: Társadalmi térelmélet, Regionális- és városgazdaságtan, a Terület- és településfejlődés gazdasági és társadalmi folyamatai, Terület- és vidékfejlesztési politika, tervezés és kormányzás, valamint Területi statisztika és elemzési módszerek (Lengyel et al., 2020).

A regionális és városgazdaságtan téma a hazai térségek gazdasági növekedésével, fejlődésével, versenyképességével, innovációs kapacitásával, a fejlesztéspolitikák hatáselemzésével stb. foglalkozik. A témával kapcsolatos tanulmányok nemcsak regionális tudományi, hanem közgazdasági és gazdálkodástudományi fórumokon is megjelennek. A témakör átfogó hazai tankönyve Lengyel és Rechnitzer nevéhez fűződik 2004-ből (Lengyel-Rechnitzer 2004).

Kutatásom, besorolás szerint a regionális tudományokon belül a hazai térségek gazdasági növekedésével, fejlődésével, versenyképességével, innovációs kapacitásával, a fejlesztéspolitikák hatáselemzésével foglalkozó *Regionális- és városgazdaságtan közé tartozik.*

4. A kutatás hipotézisei

Az általam áttekintett szakirodalom, szakmai ismereteim alapján a következő, az empirikus kutatáshoz kapcsolódó hipotéziseket állítottam fel, a hipotézisek tesztelésre pedig az alábbiakban összefoglalt módszereket alkalmaztam.

1. Hipotézis (H1): A szomszédsági viszonyok hatásai erőteljesebben érvényesültek a KKV-k árbevételének járásonkénti térbeli struktúrájában 2020-ra a pénz és tőkepiaci válsághoz képest.

A regionális tudomány egyik alapvető kérdése, hogy egy-egy jelenség adott területegységen való megjelenése mennyire hasonló, illetve különböző a szomszédos területegységek értékeihez képest. A hasonlóságok számszerűsítése alapján a vizsgált jelenség térbeli összefüggésrendszerére, illetve annak jellegére vonatkozó következtetések vonhatók le (Tóth, 2003).

A KKV-k árbevételének összes nemzetgazdasági ág figyelembe vételével készült térbeli struktúrája a szomszédsági viszonyok erőteljesebb hatása eredményeként kedvezően változik, azaz a térstruktúrában a vizsgált időszak végére a 2008. évihez képest több járás kerül a szomszédsági viszonyok pozitív befolyása alá, tehát a térstruktúra jelentős pozitív irányú változásával számoltam 2020-ra.

Feltételezésem kiindulópontja az volt, hogy az ország gazdaságának fejlődésével több járás kerül a szomszédsági viszonyok pozitív befolyása alá, mint ahány a 2008-as évben volt. Hipotézisem a területi autokorreláció vizsgálatának módszerére szolgáló Local Moran I próbafüggvény alkalmazásával kerül tesztelésre. A Moran I mutató megmutatja, hogy a vizsgált terület értéke mennyiben hasonlít vagy különbözik szomszédjától, a Local Moran statisztika alkalmas arra, hogy kimutassa azokat a területeket, amelyek hasonlóak, illetve különbözőek a szomszédjaiktól. (Tóth, 2003).

2. Hipotézis (H2): A KKV-k járásonkénti árbevételének alakulásában a tényezőkre bontás módszere alapján az országos hatás szerepe a legkiemelkedőbb a 2008-2020 időszakban.

Az egyes járásokban a KKV-k árbevételének 2008 és 2020 közötti változásának vizsgálatára a shift-share analízis klasszikus verzióját alkalmaztam. A regionális elemzések egyik gyakori módszere a hatástarány- (shift-share) elemzés (Nemes Nagy, 2009), amit regionális előrejelzésre használtak. Ezen eljárás egy adott nemzetgazdasági ág adott régióban megfigyelt teljesítményének változását felbontja egy országos hatásra, egy ágazati hatásra és egy versenyképességi, más néven regionális hatásra. A nemzeti (országos elmozdulás) hatás megmutatja, hogy hogyan változott volna a járás teljesítménye, ha az a nemzetgazdasággal azonos ütemben fejlődött volna. Az ágazati (összetételbeli) hatás a járás ágazati összetétele miatti pozitív vagy negatív hatásokat foglalja magában, megjelenítve, hogy az adott járásban lévő nemzetgazdasági ágak a nemzetgazdasági rátánál gyorsabban vagy lassabban növekedtek. Végül a versenyképességi hatás az egyedi (helyi összetevők) hatásokat ragadja meg, és azt számszerűsíti, hogy mennyivel tért el a járás fejlődési üteme attól a szinttől, mint ami a nemzetgazdasági szintű növekedés és az ágazati összetétel alapján várható lett volna (Zsibók, 2018).

Ezen tényezőkre bontás módszer segítségével azt vizsgálom, hogy az országos, a helyi összetevő, és az ágazati összetétel, azaz az összetételbeli hatás közül

melyik játszik a legnagyobb szerepet a KKV-k árbevételének alakulásában, a 2008-2020 időszakban. Az egyes vizsgált válságokkal kapcsolatos megállapításaim alapján – vállalkozások árbevétele csökkent – feltételezésem az volt, hogy az országos hatás szerepe a legerősebb és az alakítja a legerősebben a KKV-k árbevételének nemzetgazdasági szintű alakulását.

3. Hipotézis (H3): 2020-ban a járások gazdasági erejében a lokális tényezők játszották a legnagyobb szerepet.

A gazdasági erőterek vizsgálata során azt vizsgálom, hogy napjainkban (2020) a járások gazdasági erejét, ami számszerűsítve az egy lakosra jutó járási gazdasági erő, mennyiben befolyásolja a járásokban működő KKV-k egy foglalkoztatottra jutó árbevétele, azaz a strukturális és mennyiben, az ettől független lokális tényezők. A hipotézis tesztelésére a shift-share elemzés megközelítéséhez hasonló lineáris regressziós módszert, két vagy több véletlen változó között fennálló kapcsolat modellezését alkalmazom.

„A regionális fejlődés erőforrásainak átrendeződése, új súlypont: a tudás” című írásában (Rechnitzer, 2008 in: Legyel-Lukovics, 2008) megállapítja, hogy a helyi adottságok, a lokális erőforrások felértékelődnek, amelyek számos gazdasági (pl. termelési tradíciók, helyi innovációs környezet) és nem gazdasági (pl. közösségi kapcsolatok, támogatások) tényezőben nyilvánulnak meg, mely hipotézisem alapjául is szolgált. Feltételezésem az volt, hogy napjainkra a lokális erőforrások szerepe annyira

felértékelődött, hogy a strukturális (gazdasági erőnél) jobban befolyásolja a KKV-k árbevételének alakulását.

4. Hipotézis (H4): A vizsgált válságok idején a KKV-k számának és árbevételének relatív koncentrációjában jelentős változás történik.

Hipotézisem igazolására a KKV-k kumulált nettó árbevételének a KKV-k számának kumulált gyakoriságához viszonyított járásonkénti koncentrációját kifejező Lorenz-görbét alkalmaztam. Hipotézisem alapját az adta, hogy 2008-hoz képest 2020-ra a járások döntő részében (2020-as áron számolva) nőtt mind a KKV-k száma, mind azok árbevétele, 2008-hoz képest 2020-ra mindössze kilenc olyan járás volt, amelyekben árbevétel csökkenés történt.

Meg kell jegyezni azonban, hogy a vállalkozások többféle eszközből álló intézkedéscsomaggal alkalmazkodnak a változó gazdasági környezethez, a vállalati vezetők válság idején különböző eszközöket használnak a visszaesés okozta nehézségek elhárítására (Laki, 1992; 566)³, amely kihathat a KKV-k számának és árbevételének alakulására, így azok relatív koncentrációjára is.

---

³ A vállalati alkalmazkodás gyakran használt eszközei a következők voltak a 2008-as pénz- és tőkepiaci válság idején: az árak változtatása, a termékváltás, a forgalom növelése, a kapacitások bővítése, átalakítása (beruházás), teljes vagy részleges piacváltás, a részesedés növelése egyes részpiacokon, a ráfordítások csökkentése (például a készletek csökkentésével), a fizetések halasztása, elmulasztása (kényszerhitelezés), az adó- és közterhek befizetésének halasztása, mulasztása, szervezeti átalakítás, létszámleépítés, a vállalati vagyon egy részének bére- vagy eladása (Laki, 1992, 566. o.)

A hazai KKV-szektor legfontosabb területi jellegzetességei fejezetben a következőket foglaltam össze, amelyek a hipotézis tesztelését tették szükségessé:

- A gazdasági térszerkezetet alapvetően meghatározó tényezők egyike a vállalkozói aktivitás növekedése volt, ami hatással volt a foglalkoztatásra, valamint további gazdasági tevékenységet segítő üzleti vállalkozások létrejöttére (Faluvégi, 2020, 119.).
- A vállalkozássűrűség és a gazdasági fejlettség párhuzamosan alakul. A statisztikai adatokból egyértelműen megállapítható, hogy 2008-ban és jelen egészségügyi válság idején is, a vállalkozássűrűség magasabb a dunántúli régiókban (Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl) és alacsonyabb az alföldi régiókban, a legalacsonyabb értéket 2008-tól napjainkig pedig Észak-Magyarország képviselte. Az egyes régiók gazdasági fejlettségi mutatói is ezzel párhuzamosan alakultak, a bruttó hozzáadott érték, árbevétel és export árbevételek tekintetében.

5. Hipotézis (H5): Összességében Magyarországon a vizsgált válságok idején a KKV-k száma, és gazdasági teljesítménye tekintetében a területi egyenlőtlenségek csökkentek, prosperáló időszakokban pedig növekedtek.

Hipotézisem tesztelésére a Hoover-index egy speciális fajtája a Robin Hood-index került alkalmazásra, mely a jövedelmek (x_i) és a népesség (f_i) területi eloszlásainak egyenlőtlenségeihez rendel skalárt. Az index azt mutatja

meg, hogy a jövedelem hány százalékát kellene a területegységek között átcsoportosítani (a gazdagabb területeken élőkötől elvenni és a szegényebb területeken élőknek adni), hogy a jövedelem ugyanolyan eloszlású legyen, mint a népesség. A Robin Hood indexel analóg módon értelmezhetők a KKV-k Hoover indexei is. (Major–Nemes Nagy, 1999).

Szakirodalmi megállapítás volt, hogy a hazai GDP előállításában nagyobb szerepet játszó megyék válságérzékenységet jelezte, hogy Budapest kivételével, azok évenkénti növekedési üteme 1994 és 2007 között magasabb volt, mint az ezt követő időszakban, a GDP-ből kisebb arányban részesedő megyék növekedése pedig ennek pont fordítottja volt, vagyis ezekre a megyékre kisebb hatással volt a 2008-ban kibontakozó válság. A 2008-as válság időszakban tapasztalható kiegyenlítődési tendenciák tehát nem az elmaradottabb térségek gyorsabb felzárkózásának, hanem a fejlettebb térségek visszaesésének köszönhetőek. (Korompai-Szabó, 2016, in: Tóth-Gubik (szerk.), 2016, 228).

2. táblázat A kutatás céljainak és hipotéziseinek kapcsolata

A kutatás céljai		Módszerek	Hipotézisek	Eredmények
Általános	részletes			
	<p>5.1. fejezet: Hogyan alakult a KKV-k járási szintű árbevétele, melyek voltak a KKV-k árbevételének alakulása szempontjából</p>	<p>Indexek: GINI; HHI; Hoover; Autokorrelációs vizsgálatok (Moran I); Tényezőkre bontás módszere</p>	<p>H1; H2</p>	<p>2008-ról 2020-ra összesen kilenc olyan járás volt, amelyekben árbevétel csökkenés történt. 197 járásból 136-ban a <i>Kereskedelem, gépjárműjavítás</i></p>

A kutatás céljai		Módszerek	Hipotézisek	Eredmények
Általános	részletes			
<p>A magyar mikro-, kis- és középvállalkozásokra, azok gazdasági teljesítményére milyen hatással voltak és vannak az általánosan vizsgált válságok: a 2008-as pénzügyi és a 2019. decemberében kirobbant pandémia okozta gazdasági válság?</p>	<p>legmeghatározóbb ágazatok? Hogyan alakult a KKV-k árbevételének térbeli és ágazatonkénti térbeli koncentrációja? Hatással vannak-e a szomszédsági viszonyok a KKV-k árbevételének területi különbségeire? Milyen tényezőkkel indokolható a KKV-k árbevételének változása?</p>			<p>s, 44 járásban pedig a <i>Feldolgozóipar</i> szerepe volt kiemelkedő. 2008-ról 2020-ra a KKV-k árbevétele tekintetében a legnagyobb növekedést mutató nemzetgazdasági ágazatok vonatkozásában térbeli szabályosság nem volt tapasztalható. A hazai KKV-k árbevételének térbeli különbségei 2008 és 2020 között az összes nemzetgazdasági ágat együtten figyelembe véve kisebb mértékben csökkentek. A KKV-k 2020-as árbevételének alakulásában az országos hatások a legmeghatározóbbak, a második helyi összetevő hatása, a harmadik pedig az ágazati összetétel.</p>
	<p>5.2. fejezet: A gazdasági erő vagy a</p>	<p>Shift-share;</p>	<p>H3</p>	<p>A járásokban az azok gazdasági erejéből</p>

A kutatás céljai		Módszerek	Hipotézisek	Eredmények
Általános	részletes			
	lokális hatás játszik nagyobb szerepet a járások árbevételének alakulásában?			következő strukturális, gazdasági erő hatásának van nagyobb szerepe.
	5.3. fejezet: Mely járások emelkednek ki egy adott nemzetgazdasági ág árbevétele tekintetében?	Súlypontmódszer	-	Budapest meghatározó szerepe a nemzetgazdasági ágak többségében csökkent. A súlypontok mozgása, az egyes ágak vonatkozásában eltérő.
	5.4. fejezet: Milyen versenyképességi kategóriákba sorolhatóak az egyes járások	Tényezőkre bontás módszere	-	A járások fejlettsége és a KKV-k versenyképessége között szoros kapcsolat áll fent.
	5.5. fejezet: Hogyan alakul a KKV-k legfontosabb gazdasági mutatóinak területi koncentrációja?	Abszolút és relatív koncentráció vizsgálatok; GINI index; Lorenz görbe	H4; H5	A válságok időszakában a KKV-k gazdasági teljesítmény mutatói tekintetében a területi koncentráció jelentősen csökken, míg gazdasági prosperitás idején a mutató növekszik vagy stagnál.
	5.6. fejezet: Mely járásokra gyakorolta a	Összehasonlító vizsgálat	-	A sérülékeny ágazatokban és régiókban működő KKV-

A kutatás céljai		Módszerek	Hipotézisek	Eredmények
Általános	részletes			
	világjárvány a legnagyobb hatást a turizmushoz, vendéglátáshoz és idegenforgalomhoz kóthető nemzetgazdasági ágakban?			k a leginkább kitettek a globalizáció és technológiai fejlődés kockázati tényezőinek, a válság hatásainak. A járvány által okozott válság által leginkább sújtott járások a hazai és külföldi turisták által leglátogatottabb magyarországi járások voltak.

Forrás: saját szerkesztés.

5. A hipotézisek eredményei A kutatás hipotézisek mentén történő összefoglalása, tézisek

Az általam áttekintett szakirodalom, elméleti és szakmai ismereteim alapján az empirikus kutatáshoz kapcsolódó hipotézisekkel éltem és teszteltem azokat.

H1: A szomszédsági viszonyok hatásai erőteljesebben érvényesültek a KKV-k árbevételének járásonkénti térbeli struktúrájában 2020-ra a pénz és tőkepiaci válsághoz képest.

Feltételezésem kiindulópontja az volt, hogy az ország gazdaságának fejlődésével több járás kerül pozitív befolyás alá, mint ahány a 2008-as évben volt. Hipotézisem a Local Moran I próbafüggvény alkalmazásával került tesztelésre.

A Local Moran I próbafüggvény alkalmazásával azonban megállapításra került, hogy különböző nemzetgazdasági ágakban tevékenykedő KKV-k árbevételének térbeli struktúrája tekintetében 2008 és 2020 között jelentős változás nem történt, a térstruktúra változatlan maradt, vagy csak kis mértékben változott. **Az 1. hipotézis** tehát az eredmények alapján nem fogadható el, **elvetésre került.**

1. Tézis

A különböző nemzetgazdasági ágakban tevékenykedő KKV-k árbevételének térbeli struktúrája tekintetében 2008 és 2020 között jelentős változás nem történt, a térstruktúra változatlan maradt, vagy csak kis mértékben változott.

H2: A KKV-k járásonkénti árbevételének alakulásában a tényezőkre bontás módszere alapján az országos hatás szerepe a legkiemelkedőbb a 2008-2020 időszakban.

Az egyes járásokban a KKV-k árbevételének 2008 és 2020 közötti változásának vizsgálatára a shift-share analízis klasszikus verziója kerül alkalmazásra. A tényezőkre bontás módszere segítségével azt vizsgálom, hogy az országos, a helyi összetevő, és az ágazati összetétel, azaz az összetételbeli hatás közül melyik játszik a legnagyobb szerepet a KKV-k árbevételének alakulásában, a 2008-

2020 időszakban. Az egyes vizsgált válságokkal kapcsolatos megállapításaim alapján – vállalkozások árbevétele csökkent – feltételezésem az volt, hogy az országos hatás szerepe a legerősebb és az alakítja a legerősebben a KKV-k árbevételének alakulását.

A KKV-k árbevételének alakulásában a járások döntő részében az országos elmozdulás hatása a legmeghatározóbb 2008-ról 2020 között. A második a helyi összetevő, a harmadik helyen pedig az ágazati összetétel, azaz az összetételbeli hatás játszik szerepet a KKV-k árbevételének 2008-2020 évek közötti alakulásában, tehát ez utóbbi határozza meg legkevésbé egy-egy járásban a KKV-k árbevételének nagyságát. Az országos elmozdulás minden járás esetében pozitívan befolyásolta a KKV-k árbevételeinek nagyságát, vagyis szinte minden járásban az általános országos tendencia volt a leginkább meghatározó, ennek alapján az **2. hipotézis elfogadásra került.**

2. Tézis

A KKV-k árbevételének alakulásában a járások döntő részében az országos elmozdulás hatása volt a legmeghatározóbb 2008-ról 2020 között.

H3: 2020-ban a járások gazdasági erejében a lokális tényezők játszották a legnagyobb szerepet.

A gazdasági erőterek vizsgálata során azt vizsgálom, hogy napjainkban (2020) a járások gazdasági erejét, ami számszerűsítve az egy lakosra jutó járási gazdasági erő, mennyiben befolyásolja a járásokban működő KKV-k egy foglalkoztatottra jutó árbevétele, azaz a strukturális és

mennyiben, az ettől független lokális tényezők. A hipotézis tesztelésére a shift-share elemzés megközelítéséhez hasonló regressziós módszert alkalmazom.

Feltételezésem az volt, hogy napjainkra a lokális erőforrások szerepe annyira felértékelődött, hogy a strukturális (gazdasági) erőnél jobban befolyásolja a KKV-k árbevételének alakulását, azonban ennek az ellenkezője volt kimutatható, ebből kifolyólag a **3. hipotézis** nem igazolható, **elvetésre került**.

3. Tézis

A járások gazdasági erejét, ami számszerűsítve az egy lakosra jutó járási gazdasági erő, a járásokban működő KKV-k egy foglalkoztatottra jutó árbevétele, azaz a strukturális tényezők erősebben befolyásolják, mint az ettől független lokális tényezők.

H4: A vizsgált válságok idején a KKV-k számának és árbevételének relatív koncentrációjában jelentős változás történik.

Hipotézisem igazolására a KKV-k kumulált nettó árbevételének a KKV-k számának kumulált gyakoriságához viszonyított járásonkénti koncentrációját kifejező Lorenz-görbét alkalmaztam. Hipotézisem alapját az adta, hogy 2008-hoz képest 2020-ra a járások döntő részében (2020-as áron számolva) nőtt mind a KKV-k száma, mind azok árbevétele, 2008-hoz képest 2020-ra mindössze kilenc olyan járás volt, amelyekben árbevétel csökkenés történt.

A KKV-k számának koncentrációját tekintve 2020-ban gyakorlatilag **ugyanazok a járások szerepeltek az első nyolc helyen**, amelyek 2019-ben (és 2008-ban), mindössze a járások sorrendje cserélődött fel, a KKV-k nettó árbevételének koncentrációját illetően 2008-ban és 2019-ben egy járás (Budakeszi járás), 2020-ban kettő járás (Budakeszi, Győri) kivételével a budapesti kerületek domináltak, alátámasztva Budapest gazdaságban betöltött szerepét és jelentőségét.

Az eredmények alapján a **4. hipotézis elvetésre került**, a hipotézisben foglalt állítás ellenkezője került bizonyításra, az eredmények alapján ugyanis megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a KKV-k számának és nettó árbevételének relatív koncentrációja tekintetében kiemelkedő járások köre és sorrendje minimálisan változott.

4. Tézis

A vizsgált válságok idején a KKV-k számának és árbevételének relatív koncentrációjában nem történt jelentős változás, gyakorlatilag ugyanazok a budapesti járások bizonyultak dominánsnak a vizsgált években.

H5: Összességében Magyarországon a vizsgált válságok idején a KKV-k száma, és gazdasági teljesítménye tekintetében a területi egyenlőtlenségek csökkentek, prosperáló időszakokban pedig növekedtek.

Hipotézisem tesztelésére a Hoover-index egy speciális fajtája a Robin Hood-index került alkalmazásra, mely a jövedelmek (x_i) és a népesség (f_i) területi eloszlásainak egyenlőtlenségeihez rendel skalárt. Az index azt mutatja

meg, hogy a jövedelem hány százalékát kellene a terület egységek között átcsoportosítani (a gazdagabb területeken élőkötől elvenni és a szegényebb területeken élőknek adni), hogy a jövedelem ugyanolyan eloszlású legyen, mint a népesség.

A KKV-k árbevétele és hozzáadott értéke közel azonos trenden mozog, a vizsgált időszakban (2008-2020) az egyenlőtlenségek alapvetően csökkennek, és még a pandémia előtti évben sem érték el a 2008-as szintet.

A KKV-k foglalkoztatottainak száma tekintetében az index a KKV-k árbevételéhez és hozzáadott értékéhez képest fordított trendet követ, ezen mutató esetében az index értéke 2019-ben és 2020-ben is magasabb volt, mint 2008-ban, azonban ez nem változtat azon a tényen, hogy a vizsgált válságok idején a területi egyenlőtlenségek csökkentő tendenciáját figyelhetjük meg, a válságból való kilábalással, a gazdasági prosperitás idején pedig az egyenlőtlenségek a KKV-k árbevétele és hozzáadott értéke tekintetében csökkennek, a foglalkoztatottak száma tekintetében pedig nőttek. **Az 5. hipotézis elfogadásra került.**

5. Tézis

A vizsgált válságok idején a KKV-k száma, és gazdasági teljesítménye (árbevétel, foglalkoztatottak száma, bruttó hozzáadott értéke) tekintetében a területi egyenlőtlenségek csökkentek, prosperáló időszakokban pedig növekedtek.

6. Összefoglalás

A KKV-k szerepe és jelentősége kiemelkedő és a jövőben az eddigieknél is jobban felértékelődik. Mind az induló, mind pedig a már működő vállalkozások a lehetőségek megragadásán keresztül járulnak hozzá az adott térség

foglalkoztatásának, gazdaságának növeléséhez, gazdasági teljesítményéhez, ezen keresztül szerepük van az egyes válságok leküzdésében is.

A KKV-k kiemelt kezelése, azok speciális igényeire történő koncentrációja a jövőben is kulcsfontosságú a szakpolitikai számára, ennek jó iránya *A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének stratégiája 2019-2030* dokumentum (Innovációs és Technológiai Minisztérium, 2019). A Stratégia a különböző méretű és formájú vállalkozásoknak nyújt megfelelő keretet fejlesztési tevékenységeikhez. A horizontális beavatkozási területek mellett a vállalkozások egyes csoportjaira, esetenként földrajzi térségre irányuló, mozaikszerű megközelítést is alkalmaz. A Stratégiában megfogalmazott célok rendszeres mérése, a Stratégia monitoringja, ezért kiemelt fontossággal bír a hazai mikro-, kis- és közepes méretű vállalkozásokkal kapcsolatos jelenlegi és jövőbeni fejlesztési elképzelések meghatározása szempontjából.

Doktori értekezésemben több témához kapcsolódóan is kiemeltem a főváros, Budapest központi szerepét, előnyét a KKV-k gazdasági teljesítménye vonatkozásában. Budapest szerepe, jelentősége központi fekvéséből, elhelyezkedéséből adódik, ez a szerep elvitathatatlan, a múltban gyökerezik (már a rendszerváltást megelőzően), és az egyes, általam vizsgált válságok alatt sem változott, a jövőben ez a központi szerep fennmarad. Pozitív, hogy a főváros zömmel budai kerületei, illetve a fővárosi agglomeráció nyugati járásainak szomszédsági viszonyai is pozitívan befolyásolják egymást. A jövőbeni fejlesztési elképzelések alapja lehet ezen szomszédsági viszonyok kiaknázása is.

A legnagyobb árbevétel növekedést felmutató járások döntően periférikus elhelyezkedése miatt térbeli homogenizálódásra lehetett következtetni. A jövőben – és ez már egyben a kutatási téma folytatása is lehet – szükséges azokat a tényezőket is megismerni és vizsgálat alá vonni, amelyek az egyes járások árbevétel csökkenését, és a periférikus járások árbevétel növekedését eredményezték. A tényezők megismerése – csökkenés esetén például Budapest kerületei – további kutatási alapul szolgálhat a KKV-k teljesítményét befolyásoló tényezők megismerését illetően, a vállalkozások, régiók versenyképességével, valamint a területfejlesztéssel foglalkozó szakemberek és döntéshozók számára.

A vizsgált 2008-2020 időszakban 17 nemzetgazdasági ág közül 10-ben csökkentek, 7-ben pedig növekedtek a területi különbségek, ezért a területfejlesztés ágazati szempontú megközelítésével is lehetőség nyílik a térbeli folyamatok befolyásolására.

Mivel a KKV-k árbevétele tekintetében, járási szinten a területi különbségeket a szomszédsági viszonyok befolyásolják, ezért olyan fejlesztéspolitikai beavatkozások szükségesek, amelyek folyamatosan figyelemmel kísérik és figyelembe veszik a szomszédsági viszonyok alakulását, mert ezeken keresztül a szomszéd járások befolyásolása is megtörténhet.

A vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy a térbeli folyamatok viszonylag lassúak és jelentős változás a 2008-2020 időszak viszonylag rövid időtartama alatt nem történt, ezért szükséges ezt a megállapítást a gazdaságpolitikai, vállalkozásfejlesztési, területfejlesztési

programok esetében a beavatkozás mértékénél, időtávjainál is figyelembe venni.

A hazai KKV-k árbevételének térbeli különbségei 2008 és 2020-között az összes nemzetgazdasági ágat együtt figyelembe véve kismértékben csökkentek. Mint jeleztem, a csökkenést a területi-gazdasági egyenlőtlenségek csökkentését érintő fejlesztési programok is mérsékelhették (Gazdaságfejlesztési Operatív Programok, Területfejlesztési Operatív Programok). Az egyes programok felülvizsgálata, értékelése alapján levont következtetések alapul szolgálhatnak a jelen tervezési ciklus (2021-2027) területi egyenlőtlenségeket csökkentő fejlesztési elképzeléseinek megvalósításában.

Mivel a KKV-k 2020-as árbevételének alakulásában az országos hatások a legmeghatározóbbak, a második a helyi összetevő hatása, a harmadik pedig az ágazati összetétel, azaz az összetételbeli hatás, tehát ez határozza meg legkevésbé egy-egy járásban az árbevétel nagyságát, ezért a vállalkozásfejlesztés területén különösen, ha annak területi irányultsága is van, szükséges figyelembe venni a vállalkozások árbevételének alakulásában szerepet játszó tényezőket.

A gazdasági erőterek vizsgálata során tett megállapítások alapján a vállalkozások fejlesztésére, és ezen keresztül pedig az egyes térségek fejlesztésére kidolgozott programoknak azonosítani szükséges, és vizsgálat alá kell vonni a KKV-k árbevételét pozitívan, mind negatívan befolyásoló strukturális és lokális tényezőket, mert ezek megismerésén keresztül juthatunk el a célzottabb fejlesztéspolitikai programok megfogalmazásához.

A súlypontok mozgása, vagyis az egyes nemzetgazdasági ágak árbevételének térbeli ingadozása az egyes ágak

vonatkozásában eltérő. Előbbiek okán a térbeli folyamatok vizsgálata, az egyes nemzetgazdasági ágak súlypontjainak, és azok változásának vizsgálata meg kell, hogy előzze a területi egyenlőtlenségek csökkentésére, a területfejlesztésre irányuló programok kidolgozását, más eszközökkel fejleszthetőek és csökkenthetőek a Budapesttől jobban függő és megint másokkal a Budapesttől kevésbé függő nemzetgazdasági ágak.

Annak ellenére, hogy Magyarország térszerkezetére már nem a piacgazdaságra történő átmenet éveiben jellemző tényezők vannak hatással, az akkori térszerkezet alapvető jellemzői nagyrészt fennmaradtak, és a piacgazdaság válságtérsegekre tett alapvető megállapítások mind a pénz- és tőkepiaci, mind az egészségügyi válság tekintetében a mai napig érvényesek, ezért a témában folytatott jelenkori kutatásoknak, vizsgálatoknak javasolt legalább a rendszerváltásig visszamenni, hiszen az akkori térszerkezetet befolyásoló tényezők, a jelen következtetések levonásában is szerepet játszanak.

Mivel mind az abszolút, mind pedig a koncentrációs vizsgálatok alapján a KKV-k nettó árbevételeinek és a bruttó hozzáadott értékének területi koncentrációja magasabbnak bizonyult, mint a szintén erős koncentrációt mutató KKV szám és az ott foglalkoztatottak száma, ezért fennáll az a megállapítás, miszerint viszonylag kevés számú KKV felel a KKV-k által előállított értékesítés nettó árbevételének nagy részéért és az általuk előállított bruttó hazai termék előállításáért. Kiemelt jelentősége van tehát olyan fejlesztéspolitikai eszközök alkalmazására javaslatot tenni, amelyek eredményeként nagyobb számú KKV vonható be az egyes térségek versenyképességének növelésébe, azaz a KKV-k versenyképességének

növelésére irányuló – többek között már alkalmazott, mint például a Magyar Multi , a Zöld Nemzeti Bajnok Programok – programok további erősítése indokolt.

A hazai turisztikai térségek problémáival kapcsolatos eredmények bemutatták, hogy a járvány által okozott gazdasági válság hatásainak leginkább kitett gazdasági ágak az ún. IRS-szektor⁴ volt. Éppen ezért olyan speciális finanszírozási eszközök, programok kidolgozása szükséges válság idején, amely célzottan segítik a bajba jutott vállalkozásokat, és igazodnak azok aktuális finanszírozási szükségleteihez. Fontos a beavatkozás mértékének, nagyságrendjének, formájának (eszköz), időtávjának a helyzet súlyossága alapján történő meghatározása, amennyiben ugyanis nem megfelelő eszközök és mértékek és időtáv kerülnek alkalmazásra az már piactorzító erővel bírhat. Ebben fontos szerepet kell, hogy játsszon az egyes válságkezelő eszközök folyamatos monitoringja. Megállapítható, hogy az egészségügyi válság gazdasági hatásainak enyhítésére a fentiekben jelzett, az OECD és más nemzetközi, európai és hazai tanulmányok által a 2008-as világgazdasági válság tapasztalatain alapuló jövőbeni ajánlások a szakpolitika által figyelembe vételre kerültek és konkrét intézkedésekben is testet öltöttek.

Megerősítettem azt a tényt, hogy a sérülékeny nemzetgazdasági ágakban és régiókban működő KKV-k a leginkább kitettek a globalizáció és technológiai fejlődés kockázati tényezőinek, a válság hatásainak. Ebből kifolyólag rendkívüli figyelmet kell szentelni ezen ágakban működő vállalkozásoknak, támogató, protektív, a

---

⁴ IRS: Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás:I; Művészet, szórakoztatás, szabadidő:R; Egyéb szolgáltatás: S

változásokra felkészítő, ellenálló képességüket növelő programok kidolgozása válik szükségessé ezáltal segítve ezen KKV-k esetében a kitettségből adódó negatív hatásokat és erősítve a kitettségen alapuló lehetőségek megragadását is.

7. Publikációk

7.1. Témában megjelent publikációk

7.1.1. Folyóirat

- Kincses, Áron; Tóth, Géza; Jeneiné Gerő, Henriett Emese
A hazai mikro-, kis- és középvállalkozások (kkv-k) területi, versenyképességi elemzése, 2008–2020 [Competitiveness analyses of Hungary's micro-, small and medium sized enterprises (SMEs), 2008–2020]
Területi Statisztika, 2022, 62(4): 456–477; (2022)
- Jeneiné Gerő, Henriett Emese
A tőkepiaci és az egészségügyi válság összehasonlítása, KKV-kat érintő válságkezelő intézkedések [Comparison of the capital market and the health crisis, crisis management measures affecting SMEs]
Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek, XIX. évf. 2022. 1. szám (2022)
- Jeneiné Gerő, Henriett Emese; Kincses, Áron; Tóth, Géza
A hazai mikro-, kis- és középvállalkozások térbeli jellegzetességei [Spatial characteristics of Hungarian micro-, small and medium-sized enterprises]
Területi Statisztika 61 : 6 pp. 769-796., 28 p. (2021)
- Jeneiné Gerő, Henriett Emese ; Kincses, Áron ; Tóth, Géza

A hazai KKV-k területi jellegzetességei válságok idején [Territorial characteristics of domestic SMEs during crises]

Statisztikai Szemle 99 : 12 pp. 1185-1211., 27 p. (2021)

- Kincses, Áron ; Tóth, Géza; Jeneiné, Henrietta Emese Gerő ; Péntzes, János
The impact of the coronavirus pandemic on the territorial characteristics of Hungarian SMEs (special regards to tourism)
Geojournal of Tourism and Geosites 39 : 4 supplement pp. 1483-1487., 5 p. (2021)

7.1.2. Konferencia

Jeneiné Gerő Henriett (2022) A garanciaprogramok szerepe a válság kezelésében A Magyar Regionális Tudományi Társaság XX. Vándorgyűlése, Járvány és válság a területi-társadalmi hatások tükrében szekció, Budapest, 2022 október 6-7.

Jeneiné Gerő Henriett (2021) Az egyes válságok hazai kkv-kra gyakorolt hatásai A Magyar Regionális Tudományi Társaság XIX. Vándorgyűlése, A területi egyenlőtlenségek új formái és az átalakuló területpolitika, Társadalmi és térbeli egyenlőtlenségek, munkaerőpiaci folyamatok szekció, Budapest, 2021 november 4-5.

7.2. A szerző egyéb publikációi

7.2.1. Könyvrészlet

- ✓ Tóthné Dr. Sikora Gizella, Gerő Henriett Emese (2004) Munkaerőpiac: Oktatási Segédlet, 79 p. (2004) Miskolc: Miskolci Egyetem
- ✓ Tóthné Sikora Gizella, Gerő Henriett (2003) Az ESZA szerepe a munkaerő-piaci folyamatok alakulásában – esettanulmány a dán Ringkobing megye példája: X. fejezet (2003) Apertus Közalapítvány által támogatott az „EU-m@trix elemek” távoktatási projekt, Távoktatási tananyag
- ✓ Tóthné Sikora Gizella, Gerő Henriett (2003) Motivációs és érdekeltségi rendszerek: IX. fejezet (2003) Apertus Közalapítvány által támogatott az „EU-m@trix elemek” távoktatási projekt, Távoktatási tananyag
- ✓ Tóthné Sikora Gizella, Gerő Henriett (2003) Az Európai Unió foglalkoztatás és szociálpolitikája: V. fejezet (2003) Apertus Közalapítvány által támogatott az „EU-m@trix elemek” távoktatási projekt, Távoktatási tananyag,

7.2.2. Konferencia kiadvány

- ✓ Gerő Henriett (2005) The Effects of the European Integration on the Hungarian Labour Market In: Gică, Oana Adriana (szerk.) The Impact of European Integration on the National Economy - Management Kolozsvár, Románia : Babes-Bolyai Tudományegyetem, (2005) Paper: x, 7 p.
- ✓ Gerő Henriett (2005) Regional Deviations of the Unemployment in Hungary In: Lehoczky, L.;

- Kalmár, L. (szerk.) 5th International Conference of PhD Students. Economics Miskolc, Magyarország : University of Miskolc Innovation and Technology Transfer Centre (2005) 430 p. pp. 59-63., 5 p.
- ✓ Dabasi Halász Zsuzsanna, Gerő Henriett (2004) The Roma Population and their Migration Trends in Szabolcs-Szatmár-Bereg County In: Application of Management Theory in Practice II. Kassa, Szlovákia: Technical University of Košice, Faculty of Economics (2004) pp. 48-55., 8 p.
  - ✓ Gerő Henriett (2004) A személyzetfejlesztés újabb irányai In: Horváth, Á (szerk.) IV. Regionális Tanácsadási Konferencia Miskolc, Magyarország: Miskolci Egyetem, (2004) pp. 1-9., 9 p.
  - ✓ Gerő Henriett (2004) Regional Characteristics of the National Labour Market In: Application of Management Theory in Practice II. Košice, Szlovákia: University of Economics in Bratislava, Faculty of Business Economics in Kosice, (2004) pp. 128-138., 11 p.
  - ✓ Gerő Henriett (2004) A magyarországi munkaerőpiaci egyenlőtlenségeket magyarázó tényezők változása az 1990-es évek elejétől napjainkig In: Szegedi, Krisztina (szerk.) Doktoranduszok Fóruma Gazdaságtudományi Kar Szekciókiadványa Miskolc, Magyarország: Miskolci Egyetem Innovációs és Technológia Transzfer Centrum, (2004) pp. 55-61., 7 p.
  - ✓ Gerő Henriett (2003) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye munkanélküliségi viszonyai az 1990-es

- években In: Lehoczky, László (szerk.)
Doktoranduszok Fóruma Gazdaságtudományi Kar
Szekciókiadványa Miskolc, Magyarország:
Miskolci Egyetem Innovációs és Technológia
Transzfer Centrum, (2003) pp. 78-83., 6 p.
- ✓ Gerő Henriett (2003) Munkahelyi egészség és
biztonságvédelem az Európai Unióban és
Magyarországon In: Kováts, Gergely (szerk.) A II.
Országos Közgazdaságtudományi Doktorandusz
Konferencia előadásai: Magyarország az Európai
Unió küszöbén: Nemzetközi és regionális
kihívások Budapest, Magyarország:
Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ)
(2003) pp. 130-135., 6 p.
  - ✓ Halász Zsuzsanna, Gerő Henriett (társszerző)
(2003) The labour market migration of the Roma
minority population of Szabolcs-Szatmár-Bereg
County In: Lehoczky, László; Kalmár, László
(szerk.) 4th International Conference of PhD
Students, Vol. 2. Economics Miskolc,
Magyarország: Miskolci Egyetem, (2003) pp. 367-
373., 7 p.

8. Tézisfüzetben felhasznált irodalom

- BABBIE, Earl Babbie (2001) A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Budapest, Balassi Kiadó, 2001 ISBN 978-963-456-000-5
- BRUCKNER, Éva (2020) A halál lovasának látogatásai járványok alakjában Magyarországon, Polgári Szemle, 16. évf. 4–6. szám, 2020, 67–87., DOI: 10.24307/psz.2020.1006
- DUSEK, Tamás (2004) A területi elemzések alapjai Regionális Tudományi Tanulmányok 10. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék–MTA–ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest, 2004.
- FALUVÉGI, Albert (2020) megjelent: Területi Statisztika 40. évfolyam (2000) 4. szám 319–346. oldal) A magyar kistérségek fejlettségi különbségei, Területi Statisztika, 2020, 60(1): 118–148
- HALMOSI, Péter (2004) Pénzügyi válságok a kilencvenes években - egy évtized tanulságai, Szerk: Botos, K. Pénzügyek a globalizációban, SZTE GTK (2004), JATEPress, Szeged, 32-45. o.
- KISS János, Péter (1998) Az ágazati gazdaságszerkezet szerepe a regionális differenciálódásban Magyarországon, Tér és Társadalom, 1–2. sz., 138–162. p
- KISS, János Péter (2008) A területi jövedelemegyenlőtlenségek strukturális tényezői Magyarországon, Doktori (PhD.) értekezés, Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Kar Budapest–Szeged 2008

- KOROMPAI, Attila - SZABÓ, Mátyás (2016) Új tendenciák településeink megújulásában p 228., pp. 227-241 In: TÓTH, Attiláné és S. GUBIK, Andrea (szerk.) Magyarország 2025-ben és kitekintés 2050-re Tanulmánykötet Nováky Erzsébet 70. születésnapjára. Arisztotelész Kiadó, Budapest, 2016 ISBN 978-615-5394-03-4
- LAKI, Mihály (1992) A vállalati magatartás változása és a gazdasági válság Közgazdasági Szemle 39: 6 pp. 565-578. , 14 p. (1992)
- LENGYEL, Imre - RECHNITZER, János (2004) Regionális gazdaságtan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, Pécs (Studia Regionum), 2004.
- LENGYEL, Imre - NEMES NAGY, József - RECHNITZER, János – VARGA, Attila (2020) A hazai regionális tudományról: eredmények és kihívások Hungarian regional science: achievements and challenges, Térés Társadalom 34. évf., 1. szám, 2020 <https://doi.org/10.17649/TET.34.1.3233>
- LORENZ, M. Otto (1905) Methods of measuring the concentration of wealth. Publications of the American Statistical Association. 1905, Vol. 9. No. 70. pp. 209–219.
- MAJOR, Klára – NEMES NAGY, József (1999) Területi jövedelemegyenlőtlenségek a kilencvenes években. Statisztikai Szemle, 1999, 77. évf. 6. sz. pp. 397–421.
- MIKLÓS, Gábor (2013) A Magyar eladósodás és válság hatásai, Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, in: Köz-Gazdaság, VIII. évfolyam, 1. szám, 77-86. p.

- NEMES NAGY, József (2009) Terek, helyek, régiók. A regionális tudomány alapjai Akadémiai Kiadó Budapest, 2009 ISBN 978 963 05 9864 4
- RECHNITZER, J. (2008): A regionális fejlődés erőforrásainak átrendeződése, új súlypont: a tudás In LENGYEL, I.–LUKOVICS, M. (SZERK.) (2008): Kérdőjelek a régiók gazdasági fejlődésében pp. 13–25., JATEPRESS, SZEGED.
- TÓTH, Géza (2003) Területi autokorrelációs vizsgálat a Local Moran I módszerével. Tér és Társadalom 17. évf. 2003/4. 39-49. p
- ZSIBÓK, Zsuzsanna (2018) Területi egyenlőtlenségek hosszú távon: a nemzeti szintű előrejelzések regionalizálása 91-99. in: Tudományos Mozaik 14. kötet Szerkesztette: Dr. Fata Ildikó - Dr. Gajzágó Éva Judit - Dr. Schuchmann Júlia Regionális folyamatok a változó világban és Magyarországon Tanulmánykötet Enyedi György professzor emlékére, Tomori Pál Főiskola, Budapest, 2018. ISBN 978-615-80727-2-4
- VIZI, L., Tamás (2015) A magyar külpolitika válságkezelő kísérletei a nagy gazdasági világválság idején Bethlen István és Károlyi Gyula kormányai alatt (1929-1932), Közép-Európai Közlemények, Évf. 8 szám 1 (2015) 77-91 o.